

Валентина НІНДИПОВА,
завідувачий кафедрою нагляду за дотриманням
законів щодо прав і свобод людини
Національної академії прокуратури України,
державний радник юстиції 3 класу,
почесний працівник прокуратури України

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ І СУДОВОГО КОНТРОЛЮ НА ДОСУДОВИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ, СПІВВІДНОШЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: прокурорський нагляд, конституційне законодавство, конституційні засади, конституційні права й обов'язки, судовий контроль, судова влада, співвідношення, кримінальне судочинство.

Актуальність теми дослідження обумовлена новелами конституційного та кримінально-процесуального законодавства, які несуть в собі ідею підсилення ролі суду на досудових стадіях кримінального процесу та створення додаткових гарантій забезпечення конституційних прав особи. З їх появою досудове слідство і дізнання як форми розслідування злочинів перебувають у полі зору не тільки прокурорського нагляду, а й судового контролю.

Зараз ще важко сповна оцінити наслідки цієї новації для прокурорської і судової практики, хоча вже очевидно, що вона відбулася за рахунок частини прокурорських повноважень і дещо ускладнила процедури вирішення питань, пов'язаних із застосуванням заходів процесуального примусу, проведеною окремих оперативного-розшукових і слідчих дій. Застосування ж нових повноважень суду, як і звуження меж прокурорського нагляду на досудових стадіях кримінального процесу, внесли значні корективи в правозастосовчу практику та привернули до себе пильну увагу науковців.

Наукові розробки проблем, пов'язаних із перспективами прокурорського нагляду, у

зв'язку з розширенням сфери впливу судового контролю та необхідністю їх ефективної взаємодії на досудових стадіях кримінального судочинства, як і з'ясування нової ролі судової влади та її переваг перед іншими формами у захисті конституційних прав людини, мають надзвичайно важливе наукове та практичне значення. Адже з проблемою розширення судового контролю тісно пов'язані й питання нового підходу до організації та здійснення наглядової діяльності прокуратури, переосмислення її змісту на законодавчому рівні повноважень прокурора. Тож цілком зрозуміло, чому в існуючих теоретичних розробках з цієї проблематики постійно звертається увага на необхідність фундаментальних наукових досліджень нової, ще малодослідженої інституції – контрольної діяльності суду, її правової природи, сутності, змісту, визначення її об'єкта і предмета, видів, форми, процедури і меж, а також співвідношення із прокурорським наглядом. Ці й інші аспекти контрольної діяльності суду та прокурорського нагляду набули розвитку у дослідженнях таких відомих фахівців у галузі прокурорського нагляду і кримінального процесу, як: С.М. Абрамян, Б.Т. Безлепкін,

О.Д. Бойков, Ю.М. Грошевий, О.В. Ізотова, Г.М. Козирев, М.О. Колоколов, В. А. Лазарева, П.А. Лупинська, Л.Н. Масленникова, В.Т. Маляренко, І.Є. Марочкін, О.В. Марцеляк, І.Л. Петрухін, П.П. Пилипчук, В.І. Рохлін, В.М. Савицький, М.І. Сірій, Ю.М. Тодика, М.Є. Токарева, А.Р. Туманянц, Л.В. Черчукіна, Н.М. Чепурнова, О.Г. Халіулін, А.Л. Ципкін, Р.Х. Якупов та інші.

Ознайомлення з їх ґрунтовними дослідженнями показало, що саме завдяки розробленим ними науковим положенням була з'ясована зовсім нова соціальна роль судової влади – контрольна функція суду на досудових стадіях кримінального процесу. У зв'язку з цим доцільно згадати дослідження: А.Л. Ципкіна, який ще 1975 року висловився за встановлення безпосереднього судового контролю за виконанням законів органами дізнання і попереднього слідства та запропонував наділити суди правом перевірки законності обрання запобіжного заходу – взяття під варту з викликом обвинуваченого та за участю прокурора [1, 27], тобто процедуру, досить подібну тій, що згодом отримала закріплення в законі; відомого російського процесуаліста О.Д. Бойкова, який у своїх дослідженнях звернув увагу на те, що становлення судової влади суттєво змінює призначення і функції судової системи, оскільки суди вже не обмежуються лише здійсненням правосуддя [2, 224–227; 3]; М.О. Колоколова, який в навчальному посібнику «Судовий контроль у стадії попереднього розслідування» детально дослідив функції судової влади на сучасному етапі розвитку держави і обґрунтував висновок про те, що ні радянська юриспруденція, ні вітчизняна юридична наука не дослідили всього комплексу функцій судової влади, а створити ефективно діючу, демократичну «третю владу», не знаючи, які саме функції на неї мають бути покладені, неможливо. З огляду на це у своїх наукових дослідженнях він звертає увагу передусім на те, що слід розуміти під функціями сучасної судової влади, які з них вона уже виконує на нинішньому етапі судово-правової реформи, а які напрями діяльності судам належить ще тільки опанувати [4, 16–17].

У зазначеній праці М.О. Колоколов також з'ясовує природу, сутність і значення судового контролю, його види, форми, процедуру тощо.

В Україні зазначеним проблемам присвячені: дисертаційне дослідження А. Р. Туманянц, окремі підрозділи у підручниках і навчальних посібниках [5; 6, 12–13], публікації О.В. Батюка, Л. Кирій, І.М. Козьякова, І.Г. Курільчука, В.І. Мариніва, Ю. Оліячука, В.П. Півненка, М.О. Погорецького, О.Г. Шило.

Погляди науковців із зазначених вище проблем вражають своєю строкатістю. Навіть питання правової природи судового контролю в юридичній літературі залишаються дискусійними. Так, у дослідженнях В.І. Батюка, В.Н. Галузо, М.О. Колоколова, Л.Н. Масленникової, Т.Г. Морщакової, І.Л. Петрухіна, Н.М. Чепурнової, Р.Х. Якупова судовий контроль розглядається як одна із основних, важливих, самостійних чи додаткових кримінально-процесуальних функцій. У дослідженнях інших науковців, зокрема Ю.М. Грошевого, І.С. Марочкіна, В.П. Нажимова, В.П. Півненка, А.Б. Соловйова, Б.В. Романюка, Д.В. Філіна, Н.А. Якубовича судовий контроль вважається складовою основної і єдиної функції – здійснення правосуддя. Немає єдності поглядів науковців на сутність, види, форми та межі судового контролю. Отже, як бачимо, існуючі наукові розробки не вичерпують цю складну проблему, а лише створюють фундаментальну базу для подальшого її дослідження. Це повною мірою стосується дослідження конституційних засад прокурорського нагляду та судового контролю на досудових стадіях кримінального процесу, якому, з якихось причин, науковці належної уваги не приділяли.

Мета цієї статті полягає в дослідженні конституційних засад прокурорського нагляду і судового контролю на досудових стадіях кримінального процесу, проблем їх розвитку, співвідношення і внесення пропозицій з удосконалення механізму їх взаємодії та поліпшення правового регулювання.

Нині в Основному Законі України закріплені нові, раніше не відомі вітчизняному кон-

ституційному праву гарантії свобод і недоторканності людини, що повною мірою відповідають міжнародно-правовим стандартам, які регулюють правове становище особи. На найвищому конституційному рівні визначений і закріплений правовий механізм забезпечення охорони прав і свобод людини, особлива роль у якому належить судовій владі та прокурорському нагляду.

До початку 90-х років минулого століття прокурор був чи не єдиним гарантом дотримання законів органами дізнання та досудового слідства. Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, як це прямо передбачено в п. 3 ст. 121 Конституції України, і сьогодні є одним із найважливіших напрямів діяльності органів прокуратури. Це також одна із основних, постійних, комплексних функцій прокуратури, яка за всіх часів розглядалася як обов'язковий елемент діяльності прокуратури та найважливіша гарантія прав і свобод учасників кримінального судочинства, хоча своє конституційне закріплення отримала з прийняттям нової Конституції України 1996 року. Як і кожна з п'яти конституційних функцій, вона має значний правозахисний потенціал, що розкривається через її завдання.

Завдання нагляду за додержанням законів органами дізнання і досудового слідства зазначені в ст. 29 Закону України «Про прокуратуру». Вони спрямовані, з одного боку, на охорону, захист особистих прав, свобод і законних інтересів особи та громадянина, а з другого – на захист інтересів держави та суспільства. Як і інші самостійні галузі державного нагляду, він має свій предмет, об'єкт, повноваження, методи та форми діяльності, засоби впливу. Дотримання прав і свобод людини та громадянина, виконання вимог закону про невідворотність відповідальності за вчинений злочин, запобігання незаконному притягненню до кримінальної відповідальності – далеко не повний перелік елементів предмета прокурорського нагляду за дізнанням і досудовим слідством. Об'єктом нагляду за органами, які проводять дізнання та досудове слідство,

є точне виконання законів посадовими особами органів дізнання і досудового слідства при розслідуванні кримінальних справ.

За своїм характером нагляд прокурора за додержанням законів органами, що проводять дізнання і досудове слідство, має здійснюватись саме в порядку реалізації наглядової функції та збереження предмета загального нагляду – охорони прав та законних інтересів громадян, де втручання прокурора обов'язкове і необхідне [7, 71–83].

Характерною ознакою прокурорського нагляду за дізнанням і досудовим слідством є те, що він здійснюється у процесуальній формі, адже кожна дія прокурора передбачена та регламентована кримінально-процесуальним законом. Важливою особливістю цього нагляду є наявність у прокурора владно-розпорядчих повноважень, закріплених у законі. Тож при їх здійсненні він фактично є керівником розслідування, незаконні та необґрунтовані рішення органа дізнання чи слідчого не опротестовує, а скасовує своєю владою.

Виступаючи в кримінальному процесі представником сторони обвинувачення, прокурор, окрім нагляду, здійснює кримінальне переслідування. Специфіка цього нагляду полягає й у тому, що прокурор здійснює нагляд стосовно слідчого, тобто особи, яка володіє процесуальною самостійністю у досить широких межах. І нарешті, прокурорський нагляд є невід'ємною частиною досудового провадження, який діє на всіх етапах розслідування злочинів і розповсюджується на всіх учасників дізнання і досудового слідства, а отже, має безперервний характер.

Закріплені у Конституції України фундаментальні положення утвердження та забезпечення прав і свобод людини та громадянина набувають особливого значення в кримінальному судочинстві, тобто в тій сфері діяльності, де ризик порушення прав особи, втягнутої в кримінально-процесуальні правовідносини, найімовірніший. Тому прокурор безпосередньо зацікавлений у тому, щоби передбачений Основним Законом України механізм захисту прав і свобод громадян працював надійно й ефективно.

Унікальні можливості виявлення порушень закону надають прокурору його повноваження брати участь у провадженні дізнання і досудового слідства, а за необхідності – особисто проводити слідчі дії або розслідування в повному обсязі у будь-якій справі.

Наявність зазначених повноважень дає прокурору змогу з надзвичайно високим ступенем точності, конкретно і цілеспрямовано вести роботу із забезпечення дотримання прав і свобод особи в процесі розслідування злочинів, швидко й оперативно виявляти, усувати та попереджувати порушення законів на досудових стадіях процесу.

З огляду на викладене можна стверджувати, що прокурорський нагляд на досудових стадіях кримінального процесу виправдав покладені на нього законодавчі сподівання і поки що не вичерпав своїх можливостей.

Судовий контроль пройшов також цікавий шлях у своєму розвитку. Вперше він був введений знаменитим Habeas Corpus Act, прийнятим у 1679 році в Англії, який передбачав право особи на оскарження до суду тримання під вартою і був вправі скасувати арешт та замінити його заставою. Аналогічні закони були прийняті в Шотландії (1701 р.) та Ірландії (1781 р.). Нині подібна процедура існує в США, Німеччині, Франції та інших країнах [8].

Подібні до зазначених вище та дещо інші способи організації судового контролю, зумовлені особливим тодішнім статусом слідчих, були властиві й російському кримінальному процесу. В ст. 491 Статуту кримінального судочинства Російської імперії від 20 листопада 1864 року прямо зазначалось, що особи, які брали участь у справі, можуть приносити скарги на будь-які слідчі дії, які порушують або обмежують їхні права. Існуючий до 1917 року порядок принесення скарг учасниками процесу, процедура їх розгляду відзначались високою ефективністю. Теоретиками того періоду такий контроль визначався як необхідний і корисний [5, 7; 9, 89–95].

Витоки процедури судового контролю за досудовим провадженням закладені також у міжнародних правових документах, зокрема ст. 9 Міжнародного пакту про гро-

мадянські і політичні права та ст. 5 Європейської конвенції з прав людини.

В історії нашої держави термін «судовий контроль» у зазначеному розумінні, на відміну від прокурорського нагляду, виник порівняно недавно. Принципова новизна терміна, відсутність його у законодавстві та юридичній літературі радянського періоду призвели до неоднозначного розуміння цього поняття як у теорії, так і на практиці. У фахових публікаціях на зазначену тематику можна зустріти, що термін «судовий контроль» не є конституційним і не тлумачиться будь-яким із галузевих законів, із чим, безумовно, можна погодитись.

Разом із тим, на мою думку, немає жодного сумніву в тому, що судовий контроль, як і прокурорський нагляд, має конституційні засади. Закріпивши право кожного громадянина на оскарження дій посадових осіб органів дізнання, досудового слідства і прокурора у суді, законодавець зробив ще один важливий крок на шляху розбудови демократичного суспільства у нашій країні та реального захисту прав і свобод людини й громадянина. Потреба у такому оскарженні виникла давно і логічно впливає зі ст. 55 Конституції України, у якій йдеться про те, що: «... кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб». Стаття 8 Конституції України гарантує звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України, оскільки її норми є нормами прямої дії.

Основний Закон держави – Конституція України – відповідно до статей 29, 30, 31 наділив суди повноваженнями щодо тимчасового обмеження прав особи на свободу й особисту недоторканність. Тепер лише за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом, особа може бути взята під варту, у такому ж порядку продовжуються строки її тримання під вартою, проведення обшуку й огляду житла чи іншого володіння особи, накладення арешту на кореспонденцію, зняття

каналів з зв'язку тощо. Зазначені вище конституційні норми детально конкретизовані у Кримінально-процесуальному кодексі України 21 червня та 12 липня 2001 року.

Отже, правову основу судового контролю на досудових стадіях кримінального процесу становлять норми конституційного та кримінально-процесуального законодавства. Причому конституційні норми є первинними.

Питання про поняття та зміст судового контролю за законністю дій і рішень органу дізнання, слідчого та прокурора, як уже зазначалося, залишається дискусійним у юридичній літературі.

Особисто мені подобається визначення Н. Чепурної, яка вважає, що судовий контроль – це конституційно закріплена основна форма реалізації контрольної функції держави у сфері здійснення судової влади, що дістає вираження в охороні судами загальної юрисдикції прав та свобод людини і громадянина, забезпеченні режиму законності, верховенства та прямої дії Конституції України. На її думку, судовий контроль здійснюється в особливому процесуальному порядку з метою відновлення та охорони законних прав та інтересів людини і всього громадянського суспільства. Безпосередньо до судового контролю вона відносить таку діяльність суду, як: розгляд скарг на діяльність суб'єктів кримінального судочинства; перевірка завершених розслідуванням кримінальних справ і винесення вироку; надання згоди на проведення слідчих дій, що обмежують права громадян [10, 79–84].

Думаю, не помилюсь, якщо на підставі аналізу змісту цього правового інституту зазначу, що предметом судового контролю на вказаній стадії кримінального процесу є законність і обґрунтованість рішень органу дізнання, слідчого та прокурора. Мета судового контролю полягає у попередженні можливих і усуненні допущених органами розслідування і прокурором порушень законів на стадії досудового слідства.

Призначення ж судового контролю у тому вигляді, в якому він представлений нормами Конституції України, статтями КПК України й інших правових актів, полягає в тому,

щоб справляти безпосередній вплив на забезпечення законності й обґрунтованості рішень і дій органів досудового слідства ще на стадії досудового слідства.

Отож досить суттєве значення має дослідження того, як співвідносяться прокурорський нагляд і судовий контроль на досудовому слідстві. Чи не виключають і не дублюють вони одне одного у своїй діяльності? Яка із цих двох форм діяльності є пріоритетною? Не ставлячи перед собою завдання дати вичерпні відповіді на поставлені запитання, спробуємо все-таки викласти власні судження і підходи до них.

Передусім варто наголосити, що прокурорський нагляд і судовий контроль на досудових стадіях кримінального процесу мають одноособовий характер, оскільки здійснюються прокурором і суддею особисто. Тут лише дотримується своєрідна послідовність та інстанційність.

Як прокурор, так і суд, здійснюють свої функції незалежно один від одного, до того ж кожен із них, виконуючи свої повноваження, діє в межах, передбачених чинним законодавством. Перед прокурорським наглядом і судовим контролем на зазначеній стадії процесу поставлена майже одна мета: забезпечити законність і нормальний хід провадження у справі, охорону прав, свобод і інтересів кожного учасника досудового слідства.

В силу наданих прокурору повноважень він зобов'язаний першим ніж суд виявити будь-які порушення закону на досудовому слідстві і вжити вичерпних заходів до їх усунення.

За такого підходу прокурор відповідно до закону здійснює свою наглядову функцію щодо органів дізнання і досудового слідства безперешкодно. Адже суд перевіряє законність і обґрунтованість дій і рішень органів дізнання та слідчих здебільшого лише після того, як вони уже були предметом прокурорської перевірки й виникли передбачені для цього законом підстави. Йдеться про ті випадки, коли зацікавлені суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності звертаються до суду з приводу порушення їх прав і свобод, законних інтересів при провадженні

розслідування, які переважно не були усунуті прокурором. Внаслідок цього суд виконує контрольну функцію як щодо дій і рішень органів досудового слідства, так і стосовно самого прокурора, який здійснює нагляд за ними.

Окрім того, контрольна діяльність суду обумовлена тим очевидним положенням, що прокурор, який здійснює нагляд за виконанням законів у досудовому провадженні, є його безпосереднім учасником, в силу чого наділяється владно-розпорядчими функціями не тільки державно-правового, а й кримінально-процесуального характеру.

Суд, на відміну від прокурора і слідчого, не є представником органу обвинувачення, він також не представляє сторону захисту. Дана обставина припускає неупередженість і незалежність суду, слугує надійним гарантом законності й обґрунтованості рішень, що приймаються ним. Водночас необхідно зауважити, що судовий контроль поки що, на відміну від постійного та безперервного прокурорського нагляду, має епізодичний характер. Отже, безпосереднім об'єктом судового контролю на досудовому слідстві є дії, постанови чи подання уповноважених на це осіб, включаючи прокурора, вичерпний перелік яких передбачено у конституційному та кримінально-процесуальному законодавстві і стосовно яких є пряма вказівка на безпосереднє оскарження в суд або отримання на їх проведення згоди суду.

Судовий контроль відрізняється від прокурорського нагляду також за колом суб'єктів, повноваженнями та способами їх реалізації. Згідно з нормами кримінально-процесуального закону єдиним суб'єктом судового контролю є суддя, який публічно, відкрито, а в окремих випадках у таємному режимі здійснює правову процесуальну діяльність з перевірки постанов осіб, які проводять дізнання, слідчих і прокурорів або наявності достатніх підстав для санкціонування певних процесуальних дій або заходів.

Коло прокурорів, які здійснюють нагляд за дізнанням і досудовим слідством, чітко визначено в Законах України «Про прокуратуру», «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінально-процесуальному ко-

дексі України та наказах Генерального прокурора України. Це прокурори АР Крим, областей, міст і районів, їх заступники, старші помічники та помічники, начальники, заступники, старші прокурори, прокурори управлінь і відділів.

Судовий контроль має ще одну особливість, що суттєво відрізняє його від прокурорського нагляду. Вона полягає в тому, що інструментом, який приводить у дію інститут судового контролю, завжди виступає ініціатива інших суб'єктів, а не суду, тобто волевиявлення підозрюваного, обвинуваченого, їх захисників чи законних представників та інших уповноважених осіб [11, 116]. Прокурорський нагляд у цьому розумінні не залежить від скарг, заяв чи повідомлень, а навпаки, передбачає власну ініціативу прокурора, його самостійність у виборі форм і засобів. Повноваження прокурорів мають надзвичайно широкий спектр дії, визначений законом України «Про прокуратуру» та КПК України і стосуються проведення перевірки, доручення на її проведення, витребування справи, надання вказівок, що мають обов'язковий характер, скасування постанов тощо.

І хоча розширення сфери судового контролю суттєво вплинуло на повноваження прокурора, все ж таки на досудових стадіях процесу за ним обґрунтовано збережені наглядові повноваження, що визначають його особливий процесуальний статус і роль гаранта законності. Практично всі звернення органу дізнання і слідчого в суд з клопотаннями про застосування заходів процесуального примусу і проведення слідчих дій, що обмежують конституційні права громадян, допускаються згідно з чинним КПК України, тільки зі згоди прокурора. Прокурор перед попереднім погодженням подань органу дізнання чи слідчого до суду про застосування заходів процесуального примусу чи проведення слідчих дій відповідно до наділених повноважень зобов'язаний всебічно вивчити матеріали кримінальної справи, оцінити зібрані докази з точки зору їх достатності як для застосування зазначених заходів, так і для обґрунтованості висунутого проти особи обвинувачення. До того ж прокурор бере участь у розгляді судом подань органу

дізнання чи слідчого і в будь-який час, виявивши порушення закону, має право і зобов'язаний відмовитись від його підтримання.

Таким чином, прокурор був і залишається для суду попереднім «фільтром», гарантом забезпечення прав особи, який ще на підготовчій стадії звернення до суду «відсіває» незаконні та необґрунтовані їх подання і в силу цього має незаперечну перевагу на даному етапі судочинства перед судовим контролем.

Дослідження науковцями питань, пов'язаних із співвідношенням нагляду та судового контролю на досудових стадіях процесу породжують й інші не менш актуальні проблеми. Зокрема, як зробити так, щоб, з одного боку, максимально забезпечити права особи, а з другого – не послабити боротьбу зі злочинністю, не перешкодити органам дізнання, досудового слідства та прокуратури оперативно розкривати злочини, виявляти і встановлювати винних, повно, всебічно й об'єктивно та в установлені законом терміни розслідувати кримінальні справи? Це дуже непрості запитання, які слід вирішувати виважено, ґрунтуючись на існуючих теоретичних і практичних здобутках і здоровому глузді. Отже, потрібен виважений, науковий підхід до цієї проблеми.

По-перше, слід враховувати, що створення нової судової влади супроводжується розширенням її контрольної діяльності, в тому числі й на досудових стадіях кримінального процесу. По-друге, особливість судового контролю полягає в тому, що свій початок він бере зі стадії перевірки заяв і повідомлень про скоєння злочинів і порушення кримінальної справи, а своє логічне продовження знаходить на всіх наступних етапах судочинства. У зв'язку з цим варто уваги й те, що проект нового КПК України містить норми, які встановлюють такі нові види заборонних заходів, як: передача під нагляд міліції, відсторонення від посади, домашній арешт – судовий контроль за їх застосуванням необхідно буде поширити й на них.

У юридичній літературі висловлюються судження щодо розповсюдження судового контролю на: обрання запобіжного заходу у виді застави; зупинення кримінальної спра-

ви; надання дозволу на ексгумацію трупа тощо. Цього вимагають нові положення конституційного законодавства, які навряд чи будуть змінені.

Отже, завдання процесуальної науки полягає, на мою думку, в пошуках компромісного рішення, яке б поєднало переваги та можливості прокурорського нагляду з можливостями суду і забезпечило правовими засобами їх ефективну взаємодію на досудовому слідстві.

Ефективність здійснення судового контролю і прокурорського нагляду на досудових стадіях кримінального процесу зумовлюються низкою факторів, головні з яких – досконала правова регламентація основних засад цієї діяльності.

Чинне кримінально-процесуальне законодавство комплексно не вирішує організаційних питань здійснення функції судового контролю за рішенням органів дізнання, слідчого та прокурора. А, відповідно, прокурорський нагляд і судовий контроль за додержанням законів на стадії досудового слідства, як і правотворча діяльність в Україні, потребують невідкладного удосконалення. Серед запропонованих заходів актуальні, зокрема, пропозиції щодо запровадження ефективного механізму управління помилок судів при прийнятті рішень про скасування затримання, арешту чи продовження строку тримання під вартою та надання дозволів на проведення окремих слідчих дій.

Цьому могли б сприяти:

- обов'язкова участь прокурора під час здійснення контрольної діяльності суду;
- наділення прокурорів нижчої ланки, в тому числі тих, які безпосередньо здійснюють нагляд за досудовим слідством, правом погоджувати подання органу дізнання чи слідчого перед зверненням їх до суду;
- надання органу дізнання та слідчому права на оскарження до суду відмови прокурора в погодженні подання;
- запровадження інстанційності оскарження дій і рішень, тобто спочатку прокурору, а потім до суду;
- визначення рівня судової ланки для здійснення контрольної діяльності суду, об-

меживши її лише районним (міським) судом за місцем провадження слідства;

– забезпечення реального права учасників процесу на оскарження постанов суду;
– визначення меж контрольної діяльності суду;
– зміна порядку оскарження постанови про порушення кримінальної справи в частині можливого її оскарження протягом усього часу провадження дізнання та слідства, аж до моменту їх закінчення;

– включення до КПК України нової глави «Судовий контроль», в якій би передбачались механізм та процедура контрольної діяльності суду.

Безумовно, передбачити ці питання можна лише шляхом внесення відповідних змін до КПК України.

Від того, якими за змістом будуть прокурорський нагляд і судовий контроль за додержанням законів органами дізнання та досудового слідства, залежить їх життєздатність, ефективність і взаємовідносини.

Список використаних джерел:

1. Цыпкин А.Л. Очерки советского уголовного судопроизводства / Цыпкин А.Л. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1975. – 63 с.
2. Бойков А.Д. Третья власть в России (Очерки о правосудии, законности и судебной реформе 1990–1996 гг.) / Бойков А.Д.; НИИ проблем укрепления законности и правопорядка. – М., 1997. – 264 с.
3. Бойков А.Д. Опасность негативного правотворчества: научн. доклад / А.Д. Бойков // Уголовное право. – 2000. – № 3. – С. 90–98; № 4. – С. 78–83.
4. Колоколов Н.А. Судебный контроль в стадии предварительного расследования: [учебн. пособ. для студ. вузов, обучающихся по спец. 02.11.00 «Юриспруденция»] / Колоколов Н.А. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2004. – 303 с.
5. Туманянц А.Р. Судовий контроль за законністю і обґрунтованістю процесуальних рішень органів досудового слідства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / А.Р. Туманянц; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 1998. – 16 с.
6. Нове у кримінально-процесуальному законодавстві України: навч. посіб. [для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти] / [Ю.М. Грошевий, Т.М. Мірошниченко, В.В. Вапнярчук та ін.]; за заг. ред. Ю.М. Грошевого; Академія правових наук України; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2002. – 160 с.
7. Тодика Ю.М. Конституційний Суд України і прокуратура в конституційно-правовому механізмі забезпечення основних прав громадян: моногр. / Ю.М. Тодика, О.В. Марцеляк – Х.: Лібра, 1998. – 107 с.
8. Сухонос В.В. Наглядова функція прокуратури і забезпечення законності в державному управлінні / В.В. Сухонос // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 12. – С. 125.
9. Головки Л.В. Дознание и предварительное следствие в уголовном процессе Франции / Головки Л.В. – М.: Спарт, 1995. – 130 с.
10. Верещагин А.В. Обеспечение права обвиняемого на защиту на досудебных стадиях (по Российскому дореволюционному законодательству) / А.В. Верещагин // Государство и право. – 2002. – № 5. – С. 79–84.
11. Чепурнова Н.М. Судебный контроль в Российской Федерации: проблемы методологии, теории и государственно-правовой практики / Чепурнова Н.М. – Ростов-на-Дону: Изд-во Северо-Кавказского научного центра высшей школы, 1999. – 222 с.

Валентина НИНДИПОВА

**КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ
І СУДОВОГО КОНТРОЛЮ НА ДОСУДОВИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ:
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ, СПІВВІДНОШЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Резюме

Досліджено проблемні питання конституційних засад прокурорського нагляду і судового контролю на досудових стадіях кримінального процесу. Звернено увагу на становлення, розвиток та їх співвідношення. Внесено пропозиції з удосконалення механізму взаємодії та правового регулювання вказаних інституцій.

Валентина НИНДИПОВА

**КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА
И СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ДОСУДЕБНЫХ СТАДИЯХ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА:
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ, СООТНОШЕНИЯ, ПЕРСПЕКТИВЫ**

Резюме

Исследованы проблемные вопросы конституционных основ прокурорского надзора и судебного контроля на досудебных стадиях уголовного процесса. Обращено внимание на становление, развитие и их соотношение. Внесены предложения по усовершенствованию механизма взаимодействия и правового регулирования указанных институций.

Valentyna NINDYPOVA

**CONSTITUTIONAL PRINCIPLES OF PROSECUTOR'S SUPERVISION
AND JUDICIAL CONTROL AT PRE-TRIAL STAGES OF CRIMINAL PROCEDURE:
PROBLEMS OF DEVELOPMENT, CORRELATION, PROSPECTS**

Summary

The problem items of the constitutional principles of prosecutor's supervision and judicial control at pre-trial stages of criminal procedure are investigated. The author paid attention to formation, development and their correlation and offered proposals for interaction mechanism improvement and legal regulation of mentioned institutions.